

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N° 19.

Lördagen den 13 Maj

1871.

Medel att fylla statsbehofven.

Om riksdagen i det ögonblick då vi skriva dessa rader, icke fullt funnit ut hvar den har att söka utvägarne till att fylla statsverkets behof, har den under förra veckan åtminstone gjort en upptäckt, som icke är utan värde för framtiden, i det kamrarne med betydande styrka och enhällighet utsagt hvar dessa utvägar icke böra sökas. När vid riksmötets början kongl. maj:ts regering uttalade den mindre angenäma sanningen, att försvarsverket fordrade oppoffringar af den betydenhet att det hvarken syntes billigt eller möjligt att åstadkomma dem med befintliga medel, och för den skull föreslog upptagande af ett tillfälligt lån på 15 millioner, uppstod en stor förskräckelse; man skyggade till baka för denna utväg att bestrida hvad som med större eller mindre rätt kallades de löpande utgifterna, och man började ett ifrigt letande i alla statens lådor och skåp, för att se om icke, efter åtskilliga betydande afprutningar på behofven, de erforderliga summorna skulle kunna sammanplockas, utan att begära dem af framtiden. En mängd gamla älsklingsprojekt i beskattningsväg drogos ånyo fram i ljuset, och hade saken varit hjälpt med motioner, skulle det icke dröjt länge innan staten varit vid god kassa: lyxen, ovanorna, fåfängan skulle taxeras, tobaken och brännvinet, kaffe och socker, mjöl och andra förnödenheter draga förökade tullsats, samt

tillverknings- och förbrukningsafgifter, under det en mängd af det industriella lifvets vanligaste förrättningar finge sig ålagda hittills okända taxor. Hade den fiskaliska välmeningen fått råda såsom den ville, skulle sjelfva luften knappast hafva förblifvit obeskattad.

Under tryckningen af alla dessa eggelser dröjde icke riksdagens bevillningsutskott att tända ljus och lykta, för att i alla samhällets vinklar och vrår upptäcka dolda skatter, och resultatet blef dess betänkande om stämpelpappersafgiften, flödande af nya löftesrika skattetitlar i ganska stort antal. De vackra illusionerna voro dock af kort varaktighet: inom mindre än ett par timmar voro de allesamman förjagade.

Paran — ty så måste vi anse saken — är visserligen för denna gång öfverstånden, och efter en gammal god ekonomisk grundsats skulle det vara ett slöseri att derpå vidare spilla några ord. Men så stor är frestelsen, att under tider af mer än vanligt stora statsbehof söka skaffa sig inkomster der de tydligt finnas att tillgå, utan afeende derpå att deras uttagande skulle verka hämmande och demoraliserande på det industriella lifvet, att vi anse icke alldeles oriktigt att en gång för alla söka utreda hvarför i vårt land ett visst slags beskattning icke bör ifrågakomma.

En gammal tysk statsekonom, *Rau*, har uppstått fyra slag af statsinkomster, nemli-

gen domäner, regalier, egentliga så kallade skatter och Gebühr. Af det första slaget hafva vi icke mycket; arrendet af kungsgårdarne och skogsmedlen uppgå icke särdeles öfver 600,000 rdr. Till den andra klassen höra bergverk, poster, telegrafer, myntskatt o. s. v., af obetydlig afkastning hittills, men viktiga i den mån jernvägs- trafikken tilltager och det allmänna genom länens inbetalning blir verklig egare af statens jernbanor. Af skatterna borde egentligen grundräntan och tionden, liksom hela indelningsverket, räknas till statsdomänen, eftersom deras bördor äro så att säga för statens räkning in-tecknade i den enskilda jordegendomen, och deras kapitalvärde, i fall det någon gång skulle blifva kontant inbetalt, komme att utgöra statsfonder af den art som genom grundlagarne böra ställas under båda statsmakternas mot förskingring ovilkorligt bindande garanti. Af de öfriga skatterna äro de indirekta de hufvudsakliga; tullmedel och bränvins-skatt utgöra tillsammans långt mer än hälften af samtliga statsinkomsterna. Hela bevillningen uppgår icke till 2,700,000 rdr, och den del deraf som faller på inkomst för kapital och arbete utgör endast omkring 1,200,000 rdr, således representerande en samfärd inkomst af dessa titlar af endast 120 millioner, under det bevillningen på den fasta jordegendomen icke uppgår ens till hälften. Under det i andra länder medelinkomsten för hvarje invånare beräknas till flere hundra riksdaler, i England till nära 600, i Tyskland och Frankrike till 4 och 500, skulle efter ofvan uppgifna förhållande hela befolkningens beskattbara inkomst endast föga öfverstiga 60 rdr i medeltal på hvarje individ, och äfven om vi skulle upptaga hela summan af den icke beskattbara inkomsten till 100 millioner, hvilket måhända ligger det verkliga förhållandet temligen nära, kommer ändå icke hvarje individ upp till en medelinkomst af 100 rdr. Och likväl är den behållna inkomsten den enda hållbara grunden för beskattning; vore dessa uppgifter riktiga, skulle de vara liktydiga med hela samhällets fattigdomsförklaring. Ett sådant samhälle skulle hafva uppnått svältgränsen, och beräkningen synes oss derföre vara orimlig, men vi hafva, för tillfället åtminstone, inga möjligheter att bestrida den.

Med den fjerde klassen af statsinkom-

sten, hvilken efter den tyska finansvetenskapen kallas Gebühr, menas de pålagor som den enskilde medborgaren har att utgöra vid alla de tillfällen då han träder i beröring med en offentlig myndighet eller domstol eller annan inrättning som är underkastad allmän kontroll. Till denna klass hör hos oss nästan endast stämpelpappersafgiften, som för det närvarande utgör omkring 1,350,000 rdr, ty stämpeln å tidningar är icke att anse såsom någon skatt som betalas till staten för rättigheten till deras utgifvande, utan endast såsom en ersättning för den rätt till fri befordran med posten som tidningar och tidskrifter åtnjuta. I andra länder äro deremot en mängd olika saker underkastade en sådan beskattning, och de enklaste i skrift affattade ekonomiska aftal måste, för att ega laglig giltighet, vid utfärdandet beläggas med en stämpel, hvars penningevärde bestämmes antingen samfärdt för vissa klasser af transaktioner, såsom betyg, utdrag af offentliga handlingar, domar och beslut af offentliga myndigheter, äfven som enskilda räkenskapsböcker när de företes inför domstol i ändamål att åstadkomma bevisning, eller särskildt för hvarje ekonomisk transaktion, efter den större eller mindre summa penningar som den representerar. I några länder utgör denna skatttitel, som i allmänhet härstammar från slutet af sextonhundratalet, de stora monopoliernas tidevarf, en högst betydlig del af hela statsbudgeten. Sålunda finner man i franska kejsardömet's sista finansstat rubriken *Timbre*, motsvarande det egentliga stämpelpapperet, upptagen till omkring 83,700,000 francs, medan en annan titel, *Frais d'enrégistrement*, registreringsafgift, belöper sig till nära 363 millioner. För Storbritanniens budget ingår stämpelskatten i detta års finansstat med ett belopp som öfverträffar sjelfva inkomstskatten, eller 8,700,000 pd st. Håri ingår den ganska betydliga skatten på arf, *legacy duty*, utgörande, intill en viss gräns, ända till 10 procent af den ärfda egendomens värde, i händelse den öfvergår till aflägsna slägtleder, samt substitutionsafgiften, när, såsom ofta sker, vissa egendomar i ett majorat skola utbytas mot andra. I konungariket Italien, hvars betungande och högst ohjelp-liga statshushållning hufvudsakligen är bygd på statsmonopol, oktrojer och konsumtionsskatter, utgöra stämpel-, arf- och

registreringsavgifterna omkring en tiondedel af samtliga statsinkomsterna, i Belgien omkring 40 millioner francs af 180. Det är företrädesvis hos folken af romaniskt ursprung som denna beskattning, grundad på ordningsmyndigheternas stränga öfvervakande af det enskilda livets förrättningar, kunnat göra sig gällande, och om England, hvars folk mindre än de flesta andra finnes villigt att underkasta sig en sådan uppsigt, ändå i tider af nød antagit och sedermera låtit kvarstå sådana skatter som vaxelstämpeln och några andra dermed jemförliga, så saknas åtminstone bland detta lands mest upplysta statsekonomiske skriftställare icke röster hvilka utdöma dem såsom föräldrade och värdiga endast halfbarbariska folkslag.

Det är åt detta håll som bevillningsutskottet först kastade sina blickar, när det började spana efter utvägar att erhålla förökade statsinkomster. Det fann genast bristen på proportion mellan denna och andra inkomstitlar, i det hela stämpelpappersavgiften i Sverige uppgår till endast $\frac{3}{7}$ af samtliga statsinkomsterna, medan denna inkomstittel utgör $\frac{1}{3}$ af hela den engelska statsbudgeten. Utskottet medger villigt befogenheten af den anmärkning, »att få beskattningstitlar mera för sig sakna giltig grund än denna, hvilken för sin uppkomst och tillvaro har stöd i det rent praktiska skäl att den är ett icke obekvämt sätt att bereda statsinkomst», hvilket med andra ord vill säga att kassalådan står öppen, så att man endast har att derur ösa med fulla händer, utan att behöfva göra sig besvär med att leta efter nyckeln. I detta fall äro vi fullkomligt öfverens med utskottet, men icke så i dess förmenande, att verkningarne af detta slags beskattning jemförelsevis obetydligare skulle drabba de obemedlade klasserna, och sålunda deruti väsentligen skilja sig från konsumtions-skatterna, men deremot företrädesvis »träffa just de medlemmar af samhället hvilka måhända mera än några andra undgå ett rättmätigt utgörande af direkta inkomstbevillningar, och äfven derföre kunna skäligen vidkännas största tyngden af denna särskilda afgift».

Detta resonemang kan hafva sin giltighet för den stora industrien i gamla rika samhällen såsom England och Holland, der det hör till regeln att ingen annan

lånar pengar på vaxlar eller skuldebref, än den som drifver en omfattande affärsverksamhet eller eger fast egendom af betydligare värde, samt dertill hvarje medborgare genom politisk uppfostran och under långa tidrymder rotfästade traditioner förvärfvat tillräckligt utbildade rättsbegrepp, för att icke vilja begagna något tillfälle att undandraga sig utgörandet af en medborgerlig skyldighet. Det skulle icke falla någon stor köpman eller fabrikant, som är rädd om sitt anseende, in att icke förse sina vaxlar med den föreskrifna stämpeln, hvars belopp för honom är jemförelsevis en obetydlighet, och ehuru han inom sig känner att skatten är orimlig, derföre att den drabbar rörelsemedlet eller verktyget, i stället för den förmögenhet som dermed skall förvärfvas, underkastar han sig olägenheten deraf, hvilken i alla fall korrigeras derigenom, att han till slut uti inkomstskatt utgör så mycket mindre som han betalt i skatt för de under året utförda kreditoperationerna. Han är dess utom van vid denna beskattning, och finner den ej vidunderligare än många andra taxor som han underkastar sig, på fönster, på vagnar och betjeningens livréer. Stämpel-skatten på fordringsbevis i ett rikt samhälle är såsom en afgift lagd på plogarne vid ett stort och lönande landtbruk; den är i sig sjelf en orimlighet, men värdet af dessa redskap, i förhållande till värdet af den bördiga jord som dermed bringas att bära rika och bördiga skördar, är så obetydligt att man icke mycket tänker på hela saken.

Helt annat är förhållandet uti ett land som vårt, der den industriella jordmännen ännu är föga upparbetad, och plogen kanske är nyodlarens enda förmögenhet. Der blir en taxa på verktyget högst betungande, och, med det omfång hvari krediten i brist af samladt kapital användes, i många fall ruinerande. En mängd skuldsatta landtbrukare och andra omsätta hvar tredje månad mera än vaxlar i bankerna en del af sin skuld, hvilken de tillförne haft stående på enskilda händer; dessa skulle således hafva att skatta 2 rdr om året för hvarje tusende riksdaler som fattades dem för deras behof. Egare af fabriker och andra industriella inrättningar skulle nödgas köpa den kredit de hade af nöden till så mycket högre pris som den nya skatten på omsättnings-

medlen utgjorde, och för dem som till bolag samanskjutit egna medel, för att vid tillfälle af förlagsbehof uttaga dem såsom lån, såsom förhållandet är med delegarne i Jernkontoret, skulle uppstå en skyldighet, att först utgöra förmögenhetsskatt för sin egendom och sedan betala en ytterligare afgift för hvarje del deraf som de ville till sin egen fördel begagna.

Ännu värre skulle en sådan beskattning taga sig ut, när det blefve fråga om sådana valutor hvilka i sig sjelfva endast äro penningars öfverflyttning från en ort till en annan, såsom förhållandet är med postremissvexlarne — ty med samma rätt skulle kunna fordras att den som utgifver en banksedel, som han ärligt förvärfvat, skulle förse honom med en stämpel på 10 öre — eller med godkända räkningar, qvittenser och anvisningar. Det är sant, att man för detta slags papper förutsatt skattefrihet, så snart ej beloppet uppginge till 100 rdr, hvarigenom en fingervisning var gifven till kringgående af författningen genom att för hvarje särskildt tillfälle utfärda flere papper, hvar för sig å något mindre än detta belopp, men tillsammans uppgående till den summa som skulle åstadkommas. Men äfven på större belopp lydande handlingar af detta slag skulle ej kunna utan största orättvisa och olägenhet underkastas en sådan beskattning, hvilken skulle alldeles tillintetgöra de förnuftigare hushållsseder som nu lyckligtvis hos oss mer och mer göra sig gällande. Dertill räkna vi den helsamma vanan att genom regelbundna skriftliga bevis verificera sina ekonomiska förrättningar, gifva ordentliga räkningar å sina fordringar hos andra, och genom ordentliga qvittenser låta undanrödja all ovisshet i afseende på fullgjorda betalningar. Det är en stor fördom att dylika urkunder skulle rödja någon brist på förtroende till personer med hvilka man står i affärsförhållanden; snarare skulle vi vilja säga att det är bevis på en missuppfattning af hvad som är granlaga och ridderligt att ej, äfven i förhållande till ens förtroligaste vänner, låta ekonomiska transaktioner verificeras i sådan form att de äro fullt bevisliga inför lagen. En skatt på sådana verificationer skulle göra dem ännu mera förhatliga än de redan äro, och uppmuntra till alla slags underslef för att undandraga sig den, isynnerhet med våra landsmäns

kända ovilja att uppfylla åligganden mot det allmänna, hvilka de på något vis kunna undandraga sig. Så länge dessutom ej civilagen erkänner nödvändigheten af karteradt papper för sådana bevis om ekonomiska transaktioner, — och vi hoppas att dermed ännu skall dröja mycket länge — kan det icke heller låta sig göra att på bevillningens väg föreskrifva hvad som i förhållande till rättskipningen skall iakttagas.

Det är ett slag af dessa handlingar som här fordrar ett särskildt omnämnande, nemligen anvisningarne. Efter exemplet i andra länder, der sparsamheten och ordentligheten i de ekonomiska förrättningarne är af gammalt bragt till en betydlig höjd, hafva äfven vi mer och mer börjat använda bankrättningarne såsom kassörer, för att på samma gång göra tillfälliga penningbehållningar i någon mån räntebärande samt undvika risken och obehaget att sjelfva förvara dem. Behaget att göra och motaga likvider genom anvisningar på bankerna kommer såsom ett ytterligare motiv till en sådan inrättning. Enligt bevillningsutskottets förslag skulle hvarje sådan anvisning öfver 100 rdr fördes med en stämpel å 10 öre, med hvilka naturligtvis depositions- samt upp- och afskrifningshafvarens räntevinst skulle minskas. Vi hafva varit i tillfälle att se en stor mängd sådana räkningar i en här varande penninganstalt, och det är verkligen förvånande till hvilken grad fördelen af denna anordning blifvit af alla klasser insedd och begagnad. Det är ej blott de egentliga affärsmännen som hafva upp- och afskrifningsräkning i bankernas böcker; embetsmän och andra löntagare insätta å sådana räkningar hvad de uppbära utöfver behoven för dagen, och uttaga deraf efter hand hvad som erfordras för deras lefnadskostnader. Vi minnas sådana räkningar, på hvilka ärligen blifvit omsatta ganska stora belopp, utan att räntevinsten uppgått till mer än några få riksdaler. Vore det nu skäl att genom en beskattning motverka så helsosamma affärsvanor, hvilka snarare till och med äro förtjenta att med någon liten uppoffring å statens sida uppmuntras, i fall sådant vore behöfligt? Upp- och afskrifningsräkningen i bankerna verkar i större skala det samma som sparbanksboken, och bör ej vara underkastad andra vilkor. Dertill kommer att kontrollerna öfver ut-

görandet af en sådan beskattning skulle blifva i högsta grad förhatliga för ett folk som älskar att sköta sina enskilda angelägenheter utan all inblandning från de offentliga myndigheternas sida.

Och detta förslag mötte också å kamrarnes sida ett enhälligt ogillande. I ett annat försök har bevillningsutskottet deremot varit bättre understödt. Utskottet hade, utan att för öfrigt anföra några grunder för sin mening, ansett att, »då fråga är att afvinna stämpelpappersafgiften så stor inkomst som skäligen kan låta sig göra», de stämpelbelopp som i den nu gällande författningen äro bestämda för utnämningssbref till riddare- och kommandörsvärdigheter inom de kungliga ordnarne kunna tåla någon förhöjning, och föreslog i sådan afsigt en förhöjning till det dubla för serafimerriddare samt för de öfriga deraf dels till 25 %, dels till 50 eller något mer. På yrkande af en ledamot af Andra kammarerna beslöt denna del af riksdagen för sin del en ytterligare stegring, så att en serafimerriddare skulle betala 400 rdr i karta, eller 4 gånger så mycket som förut, en kommandör 3 gånger och en simpel riddare $2\frac{2}{3}$ gånger så mycket som förr. Denna förhöjning blef äfven vid den samfälda voteringen, emot Första kammarerna, som för sin del bibehöll de gamla afgifterna, med några få rösters öfvervigt riksdagens gemensamma beslut. En förhöjning från 80 till 100 rdr i stämpelpappersafgiften å doktorsbref som af konungen eller universitetens fakulteter utfärdas såsom utmärkelse för personer hvilka ej aflagt de eljest för denna värdighet föreskrifna profven blef på enahanda sätt beslutad, äfven som en förhöjning från 15 till 50 rdr i stämpelbelopp å fullmakt för kyrkoherde att vara prost öfver egen församling, d. v. s. titulärprost.

Om med ofvannämnda utmärkelser verkliga afses ett offentligt erkännande af högre medborgerliga förtjenster, så är det en egen utväg att såsom belöning för dem belägga de förtjente med ganska betydliga penningstraff, i stället för att i sammanhang med utmärkelsen tillerkänna honom några ekonomiska förmåner. Är det åter ingen annan mening med ordensväsendet än att bereda staten en inkomst, genom att göra den menskliga fåfången skattskyldig, så uppnås ändamålet mycket illa på

det nu beslutade sättet, ty då de högre ordensgraderna nu mera lyckligtvis så sparsamt utdelas, att till exempel de närvarande serafimerriddarnes antal icke öfverskrider femton, blir statsinkomsten genom den förhöjda karteringen en sådan obetydlighet, att det knappast varit riksdagen rätt värdigt till att dermed befatta sig. För att draga fördel af svagheten för utmärkelser måste man rätta priset i förhållande till efterfrågan, ty tillgången är lyckligtvis obegränsad och behöfver icke tagas i beaktande. Det fins exempel på tyska småfurstar som kunnat lefva och underhålla sina hof genom försäljning af dekorationer. Marknaden är obegränsad: hela den europeiska kontinenten hungrar och törstar efter bandstumpar, och det mest demokratiska af alla dessa folk, det franska, är det hungrigaste af alla. Man vet huru alla franska regeringar varit öfverlupna med supplikor om Hederslegionen, och tidningarne hafva i dessa dagar berättat, att ehuru frikostig också tillverkningen varit sedan republikens utropande, har statschefen ännu 64,000 beställningar, som han icke kunnat effektuera. Våra ordnar äro i högre anseende utomlands än de flesta andra, och de skulle kunna afsättas med stor vinst, i fall man deraf ville göra en exportartikel utrikes, och om man lade affären i skickliga agents händer.

Hvad nu afsättningen inom landet angår, så har den på senare tiden, såsom vi nyss yttrade, väsentligen aftagit, och deri är efter vår tanke icke något ondt, äfven om statsverket skulle göra någon förlust på stämpelpappersafgiften. Det värsta, om man så vill, är att konungen kan göra riksdagsbeslutet fullkomligt illusoriskt; han är vid utdelandet af sina ordnar icke bunden af andra stadgar än dem han sjelf i ordenskapitlet beslutar, och ingen stämpeltaxa i världen hindrar honom att utnämna riddare och tillställa dem dekorationerna, utan att derföre utfärda några riddarebref. Ordensväsendet är ett af monarkens få kvarstående personliga perogativ, och ju starkare folkmakten utvecklar sig, desto samvetsgrannare kan och bör hon respektera dessa företrädesrättigheter. Riksdagen borde derföre aldrig befatta sig med sådana saker, i synnerhet när de inbringa så litet i kassan. Titulära doktorsvärdigheter utdelas kanske två eller tre på tio år, och de högre

ordensgraderna, som efter riksdagens beslut draga en lika hög stämpelpappersafgift, till ett antal kanske af tjugo eller trettio om året. Vi tro att denna återhållsamhet vunnit den upplysta allmänhetens odelade bifall. I ett monarkiskt land kunna måhända dessa distinktioner ännu icke helt och hållet undvaras, och statens embetsmän hafva ett slags anspråk på ett sådant erkännande å monarkens sida, när de en viss tid igenom oförvitligt uppfyllt sina åligganden, på samma gång som det lärer tillhöra det internationella bruket, att de personer som användas i beskickningar vid främmande hof icke böra sakna dessa utmärkelsetecken. Man torde därför kunna anse ordensdekorationerna som ett tillägg till uniformen, i fullkomligt god och hederlig mening, och det är ett framsteg i god smak att dessa dräkter förenklas och äfven i de högre embetsgraderna åtminstone icke ovilkorligt fordra bihanget af band och stjerner. Således hafva vi icke märkt att saknaden af kommandörskors i minsta mån förringat de mäns anseende som utan dessa prydnader sitta vid konungens rådsbord, och detta bevisar efter vår tanke ett framsteg i det allmänna omdömet. Der den enskilde medborgaren blir föremål för dessa utmärkelser, torde de i allmänhet uppfattas snarare såsom värdefulla bevis på konungens personliga uppmärksamhet än såsom egentliga belöningar för medborgerliga förtjenster.

För att från dessa underordnade saker öfvergå till något mer väsentligt, är det ganska tillfredsställande att bevillningsutskottet icke föreslagit någon tullförhöjning på nödvändighetsvarorna, bland hvilka vi räkna kaffe och socker, emedan dessa artiklar i betydlig grad ingå i de arbetande klassernas förbrukning och till fördel både för deras helsa och ekonomi i viss grad ersätta bristen på sunda och närande födoämnen, särdeles ur djurriket. Deremot anse vi icke oriktigt att tullbevillningen å tobak blifvit ifrågasatt att höjas med 2 öre, sedan norska stortinget nyligen fattat ett likartadt beslut, hvarigenom faran för oloflig införsel öfver norska gränsen är i väsentlig mån undanröjd. Äfven tobaken kan till någon del anses utgöra en nödvändighetsartikel för arbetaren, som genom dess bruk icke sällan för några timmar nedtystar behovet af föda, och kanske äfven

i vissa fall dermed skyddar sin helsa mot osunda inflytelser, för hvilka han under några slag af sysselsättning kan vara utsatt. Den nu föreslagna tullförhöjningen är likväl icke af den betydighet att den skulle kunna väsentligt fördyra en vara som vanligen af den obemedlade köpes och förbrukas i ganska små belopp.

Det har många gånger blifvit ifrågasatt att göra tobaksförsäljningen till ett regale, såsom den är i Frankrike, Italien och möjligen några flere stater, hvilka deraf hemta en betydlig del af sina inkomster. Vi minnas från några år tillbaka, huru vårt bevillningsutskott arbetade med planen att lägga stämpel på cigarrer, hvilka försök dock blefvo af riksdagen underkända. Vi hafva nog med kontrollen öfver den enda försäljningsskatt som i vårt land är gällande, nemligen den på rusgifvaude drycker, och så länge vi icke kommit fullt till rätta med detta svårlostade problem, är det icke värdt att vi företaga oss flere. Det är en värdefull egenskap i vårt folklyne, denna ömtålighet för inquisitioner å de offentliga myndigheternas sida, emedan deri uppenbarar sig den starka frihetskänsla som vi hafva gemensam med samslägtade nationer. Det är också en stor fara att vinstbegäret skulle locka till underslef och bedrägerier; förlusten i redbarhet skulle i sådant fall icke i aflägsnaste mån uppvägas af den ganska tvifvelaktiga förhöjningen i statsinkomst.

Deremot se vi ingenting ondt deri att kortstämpeln blifvit höjd till dubla beloppet. Det har nu en gång för alla blifvit en hederssak för dem som använda spelkort att icke för några öres minskade utgifter undandraga de allmänna välgörehetsinrättningar till hvilka kortstämpeln delvis är anslagen, deras välbehöfliga andel, och om det ligger en viss grad af skrytsamhet i vanan att äfven i det enskilda lifvet aldrig begagna annat än nya spelkort, så eger denna vana dock en öfvervägande vacker sida såsom en frivilligt åtagen beskattning för välgörande ändamål. Man behöfver således icke frukta att denna bevillningsförhöjning skall föranleda några bedrägerier.

Om vi eriura att tillverkningskatten på bränvin redan för länge sedan blifvit förhöjd med 10 öre, ehuru å andra sidan vissa beslutade lättnader vid denna närings

bedrivande torde för statsverket endast med halfva beloppet öka den deraf beräknade inkomsten, samt att införseltullen å utländska spritvaror blifvit föreslagen att i motsvarande mån höjas, så hafva vi härmed i det närmaste uttömt omfånget af de indirekta skatter af hvilka innevarande riksdag kan påräkna någon utväg att fylla de ökade statsbehofven.

För detta ändamål återstå följaktligen endast två utvägar att anlita, nemligen lån och ökande af bevillning efter 2:dra och 3:dje artiklarne. Det förra medlet vill man icke begagna i vidsträcktare mån än som motsvaras af förökad statsegendom, det vill säga för anläggande af de beslutade stambanorna och till understödjande af de enskilda jernvägar hvilka efter kongl. maj:ts pröfning böra af en sådan förmån komma i åtnjutande. Omkring sex millioner rdr äro för båda dessa behof af riksdagen beviljade. Dertill kommer det anslag af 1,600,000 rdr till rörlig materiel å statsbanorna, hvilket af kongl. maj:st för kort tid sedan begärdes och af riksdagen beviljades. Då man anser denna utgift dels allt för stor att genom bevillning fyllas, dels motsvaras af den förökade inkomst hvilken måste anses blifva en följd af den stegrade trafik som föranledt behovet, har man också icke trott det möta någon betänklighet hos kamrarna att genom lån fylla äfven detta behof, så mycket mer som i de hittills upptagna jernvägslånen äfven ingått kostnaden för den rörliga materielen. Slutligen förestår äfven återbetalning till ett belopp af två millioner af förut upptagna lån, hvilket nästa år förfaller. Detta gör sammanlagdt omkring 10 millioner, hvilka statsutskottet lär föreslå riksdagen att upplåna.

Då detta skrives är det oss ännu icke bekant huru stora summor komma att krävas för landtförsvaret med anledning af särskilda utskottets sista båda betänkanden, ej heller huru högt bränvinsskatten och tullmedlen komma att beräknas. Då vi emellertid inhemtat att tullmedlen, under den korta tid sjöfarten hittills varit öppen detta år, redan lemnat ett öfverskott af omkring 575,000 rdr öfver det belopp som influtit samma tid förlidet år, kan denna statsinkomst utan våda beräknas temligen

så högt, att den tillika med bränvinstillverkningsafgiften och andra befintliga tillgångar motsvarar de vanliga statsbehofven, så att endast den summa som motsvarar de utomordentliga anslagen för försvarsverket skulle behöfva fyllas genom ökad bevillning. Så vidt vi hittills kunnat förutse, lærer det icke erfordras att höja Andra och Tredje artikelns bevillning med mer än hälften eller två tredjedelar, och stannar det dervid, har riksdagen alla anledningar till belåtenhet med den finansiella delen af sitt arbete. Väl hafva icke de stora medel blifvit på en gång beviljade för landets försvar som vid riksdagens början af kongl. maj:st fordrades, men deremot har riksdagen icke behöft att tillgripa låneutväg för att åstadkomma dessa anslag, hvilka i sträng mening icke kunna sägas vara produktiva. Icke obetydliga medel till förökande af vår försvarsmateriel hafva emellertid blifvit gifna, utan att folket behöfver därför underkasta sig någon annan uppoffring än ett års ökad inkomstbevillning, hvilken under goda år kan bäras utan allt för stora svårigheter, churu väl den kommer att för löntagare och andra personer med begränsade inkomster medföra inskränkningar. Denna klass är emellertid den som minst klagar, emedan dess medlemmar i allmänhet ega upplysning nog för att inse nödvändigheten att göra något för försvaret, och vissheten af en mindre men fullt påräknelig inkomst är värd någon uppoffring af vanliga bekvämligheter. När försvarsverket en gång skall definitivt ordnas, kommer turen till andra samhällsklasser, ty den dertill erforderliga tungan kan ej bäras ensam af dem som utgöra bevillning efter 2:dra och 3:dje artiklarne. Vi böra dock hoppas att våra industriella hjälpkällor skola till den tiden utvecklas i sådant omfång, att de ytterligare uppoffringar som erfordras för betryggandet af vår sjelfständighet icke skola blifva allt för betungande. Emellertid må det vara oss en icke ringa tillfredsställelse att kunna afsluta vår statsreglering utan kapitalbrist, under det nästan alla europeiska samhällen årligen arbeta under sig, och flere af dem hvart år arbeta med ett deficit, som uppgår till flere gånger beloppet af hela vår statsreglering.

Riksbankens Enriksdalerssedlar.

Då vi icke i tidningspressen för den nu förflutna veckan funnit något som behöfver sysselsätta vår uppmärksamhet, kunna vi i stället egna några rader åt ett ämne som för ögonblicket står på riksdagens dagordning, nemligen indragningen af riksbankssedlarne å den lägsta valören, 1 rdr rmt.

Sedan 1847—48 årens riksdag beslutit att indraga skillingssedlarne och i deras ställe sprida metalliskt mynt i landet, blef det snart fråga om att låta enriksdalerssedlarne följa efter, men man ansåg då att den metalliska kassan icke skulle kunna tåla en sådan påkänning, och att förlägenhet i allmänna rörelsen derigenom skulle kunna uppstå.

Under tiden hafva emellertid riktigare statsekonomiska åsikter gjort sig mer och mer gällande. Man börjar begripa att det icke är väl bestämdt med penningväsendet i ett land der verkligt mynt, äfven för de lägsta valörerna, saknas i allmänna rörelsen, och man har kunnat öfvertyga sig, att kostnaden för dessa ettor, hvaraf ungefär 5 millioner finnas i omlopp, uppgår till det oerhörda beloppet af närmare 100,000 rdr om året, representerande räntan på ett kapital af 2 millioner, emedan nära hälften af denna vidunderliga sedelstock årligen inkommer i sönderslitet tillstånd och behöfver förnyas. Det är sant att en del aldrig återkommer och att staten följaktligen på dessa under cirkulationen småningom förstörda eller förlorade fordringsbevis gör en vinst, men endast på allmänhetens bekostnad, som förlorar det motsvarande beloppet, och denna vinst är därför af en så afskyvärd beskaffenhet, att man ej nog kan förvåna sig, huru det varit möjligt för en reservant mot bankoutskottets betänkande n:o 13, hr *Hägermark*, att kunna åberopa en så orättmätig vinst för riksbanken såsom ett ytterligare skäl för enriksdalerssedlarnes bibehållande.

Utskottet har emellertid på särdeles goda grunder nära nog enhälligt föreslagit att nu indraga dessa sedlar, hvilka visserligen, för dem som dervid blifvit vana, äro ett bekvämt liiquidationsmedel, men som hafva det onda med sig att de, på samma gång de ur rörelsen utestänga det verkliga myntet och ådraga banken en ändamålslös årlig kostnad, som betydligt minskar dess behållna vinst, väsentligt bidra till att förvilla begreppet om hvad som är mynt. När dertill kommer att bankens metalliska kassa för närvarande är så stark att förändringen lätt kan genomföras, och att, enligt bankoutskottets åsigt, denna fond under den närmaste framtiden snarare kommer att ökas än minskas, så är ögonblicket mycket lämpligt att vidtaga den önskad förändringen. Första kammaren, hvars större insigter i ekonomiska frågor icke torde kunna bestridas, har också enhälligt och utan diskussion antagit förslaget, medan Andra kammaren afslagit det, så att frågan följaktligen kommer att afgöras genom samfäld votering.

Vi önska rätt mycket att antalet af de Andra kammarens ledamöter som kunna bilda sig en föreställning i detta ämne måtte vara så stort att voteringen utfaller i öfverensstämmelse med utskottets förslag. Det blir ingen reda och fasthet i vårt penningväsende, förr än de små sedelvalörerna försvinna ur rörelsen och det hårda myntet intager deras plats. De som därför lika med oss anse att äfven 5 riksdalerssedlarne böra indragas, och i första rummet de enskilda bankernas, borde icke tveka att nu gifva sitt bifall till ettornas försvinnande, emedan detta är första steget på reformens bana. Vår egen föregående erfarenhet, lika som erfarenheten i vårt grannrike, som icke känner sedlar på mindre än en specie, borde hafva lärt oss att förändringen nu kan genomföras utan nämnvärda olägenheter.

De parisiska klubbarne under belägringen.

Sedan vi nedskrifvit uppsatsen i vårt förra nummer om den parisiska kommunen, hafva vi mottagit några häften af *Revue des deux Mondes* för slutet af förlidet år.

I ett af dessa, för den 1 December, har den bekante författaren G. Molinari lemnat en högst läsvärd skildring af klubbarne i Paris under belägringen, och då deras verksam-

het ganska nära sammanhänger med den nuvarande kommunens, hafva vi trott oss göra våra läsare ett nöje genom att ur denna källa låna några drag, som tjena att komplettera vår föregående artikel.

Författaren börjar sin framställning med den anmärkningen, att ehuru 1870 års klubbar utöfvat mycken inflytelse på sinena och de offentliga händelserna, äro de dock icke häruti jemförliga med sina föregångare af 1792, och han tillägger att »om det ännu fins jakobiner, som anse republiken såsom sin egendom och Frankrike såsom republikens egendom, hafva de icke lyckats att såsom de önskat, och såsom de försökte det den 31 Oktober, lägga vantarne på republiken och på Frankrike». Under de närmast förflutna månaderna lär han hafva haft tillfälle att väsentligen justera sin erfarenhet.

Det var efter revolutionen den 4 September som klubbarne började få lif. Enligt 1868 års lag stod det fritt för franska medborgare att i offentliga församlingar diskutera alla allmänna frågor utom politiska och religiösa; de voro för öfrigt temligen strängt bundna af reglementen, måste hvarje afton organisera sin styrelse, och en poliskommissarie skulle ovilkorligt vara närvarande tillika med två konstaplar. Regeringen fick man icke anfalla direkt, och det var uttryckligen förbjudet att afhandla republikanska styrelseformer eller framkalla några jemförelser mellan republiken och kejsardömet, som icke utfölle till det senares fördel. För öfrigt hade man full frihet att nedrifva hela samhället, och endast man ej rörde vid regeringen eller dess organer, kunde man saklöst förklara egendomen för stöld och de förmögna klasserna för blodiglar och förrädare. Detta var att afhandla politisk ekonomi, och det var alldeles icke förbjudet.

Det var till en början mycket ondt om klubb-talare *ex officio*. Några gamla spillror efter 1848 års »sociala och demokratiska republik» funnos visserligen i behåll, och de döko äfven upp efter kejsardömet fall, men de hade, såsom andra spöken, ingen ting lärt och ingenting glömt, och deras uppträdande i modernas hufvudstad var i alla afseenden föråldradt. Såsom den förtrollade prinsessan i fésagorna, vaknade de ur sin mer än tjuguariga sömn »midt i folkmajestätets hof», såsom Felix Pyat

yttrat, och de ville just fullända den fras som då börjades af denne frasälskande furstes hofmän. Det nya Paris ansåg dem som anti-diluvianer.

För detta pratsjuka Paris, som enligt Bismarcks hotelser skulle »koka i sitt spad», hade det varit döden att icke få församla sig i klubbar. Teatrarnes verksamhet afbröts af Kératry efter händelserna vid Sedan, men klubbarne fingo full frihet, och ehuru egare af offentliga lokaler voro glade att få hyra ut dem för blotta ekläreringskostnaden — städning kom högst obetydligt i fråga — så föredrog man till en början fria luften; öfver allt på torg, gator och boulevarder, men i synnerhet omkring tidningsförsäljarnes kiosker, improviserades folkmöten. Stundom kommo kämparne för de olika åsigterna i öppet gräl; någon gång skildes de af publiken, men oftare släpade de hvarandra såsom »preussiska spioner» till närmaste vaktpost. Stundom gick också det hela för sig med en märkvärdig *décence*. Molinari beskriver ett sådant möte. En afton kl. 1 på natten befans gatan framför ett af mairierna alldeles stängd af en folksamling. Paraplyerna voro uppspända, ty det regnade som om himlen vore öppen. Man hade kanske uppslagit någon nyhet, som lifigare än vanligt intresserade publiken, efter som den var så uppmärksam, och tålig midt under det nattliga ovädrat. Alldeles icke! Det var endast fråga om en jemförelse mellan de engelska och de franska samhällsinrättningarne. En ung talare i mobilgardets uniform förklarade den britiska lagskipningens hemligheter, med hvilka han tycktes vara ganska förtrogen, och jemförde dem med de franska domstolarnes. England fick afgjort företrädet. Hans ord var klart, och man hörde honom med oafbruten uppmärksamhet; åhörarne märkte icke att den ena timmen slog efter den andra, och att de stodo med fötterna i smutsen, under det vattnet strömmade från paraplyerna som från takrännor. Men de hade, många af dem, intet som drog dem till hemmet, sedan krigets pligter eller belägringens enslighet sprängt så många familjeband. Stackars landsflyktige och husville: utan klubbarne hade deras tillstånd varit ännu öfvergifnare.

I allmänhet togo klubbarne sitt namn af lokalerna der de församlades: *Folies-Bergères* öppnades redan den 4 Septem-

ber i den vackra konsertsalen vid Rue Richer; andra följde snart efter, *Favié-Belleville*, *Ecole de Médecine* och *Collège de France* — ty sjelfva lärdomstemplerna måste öppna sig för folktalarna — *Pré aux clercs* vid Rue du Bac, och *Reine Blanche* vid Montmartre. Andra togo fantasinamn, såsom *Blanqui's klubb Patrie en danger* (Fäderneslandet i fara), den moderata *Délivrance* (Befrielsen), eller den blodröda *Vengeance* (Hämnden). I somliga röstades ordentligen om styrelsen, i andra valdes den genom acklamation; stundom roade man sig att åt moderata bisittare välja en röd president och omvänt. Då blef det ursäkter och anklagelser utan ända; hr A. förklarade att han icke kunde ha den äran att sitta bredvid hr B, som hade varit angifvare, *mouchard*, och hr B ville i sin ordning bevisa att hr A var en preussisk spion. Någon gång blandade sig publiken i leken, och för den svagare delen återstod då samma utväg som för minoriteten i de grekiska städerna, att utvandrade från *Folies-Bergères* en svärm demokrater och socialister, för att anlägga *Montagnards*, och när *Blanqui*, förklarad diktator i *Patrie en danger*, måste till följd af upporet den 31 Oktober hålla sig undan, började klubben hvarje afton välja sin president. Inträdesafgiften var högst 50 centimer, i den aristokratiska *Cour des Miracles*, lägst 10 centimer, i *Favié-Belleville*, på somliga ställen frivillig. Hvad som inkasserades utöfver dagkostnaden subskriberades till inköp af kanoner eller användes — på annat sätt, ty »folkets män» tycka icke om redovisningens pedanteri, och »folket» vet, att det icke heller lönar mödan att af dem begära någon räkenskap.

Se, nu börjar salen att fyllas. En brokig samling i sanning: qvinnor i myckenhet, äfven barn, för öfrigt uniformer af alla möjliga slag. Ansigtstrycken vexla, allt efter som nyheterna för dagen varit goda eller dåliga. Man inrättar sig så godt man kan, ty det fins ej några bestämda platser, och man röker ofantligt. Med detta undantag, som blifvit regel öfver allt, är publiken temligen belevvad, endast man icke säger den något annat än den vill höra. För öfrigt är det ej de röda klubbarne som bära sig oordentligast åt. Klubbens styrelse och talarne hålla sig på

estraden, när det fins någon sådan, eljest närmast omkring ordförandens bord. Så snart denne och hans två bisittare äro valda för aftonen, bestämmer man dagordningen. Den rör sig nästan beständigt omkring *nationalförsvaret*, men med vexlande detaljer, såsom om beväpningen, lifsmedlen, kommunen, och till och med om den sociala frågan. Vanligen föregås debatten af en hop rapporter, meddelanden och dylikt. I början sände klubbarne gerna deputationer till försvarsregeringen, antingen för att delgifva henne de inom klubben voterade besluten, eller för att utbedja sig upplysningar om hennes egna beslut. Regeringen mottog med mycken artighet dessa delegerade, och någon gång hade de den lyckan att till klubben kunna återföra ganska intressanta meddelanden, som de emottagit af framstående regeringsledamöter, men man kan ledsna vid det som är bättre än att hvarje afton nödgas mottaga ambassader från klubbarne, och regeringen började slutligen å sin sida utse delegerade för att mottaga dessa delegerade, hvarefter meddelandena från *Hôtel de Ville* blefvo allt mera sällsynta. Från den stund nöjde man sig med att begagna tidningarne till delgifvande af sina beslut och sina angifvelser, ty man angifver mycket i vissa klubbar, »försnillningsskyldige» — *les accapareurs* — »de frånvarande», »de dåliga medborgarne», sådana som hålla sig undan nationalgardets tienstgöring. I början af belägringen kommo friskyttar och till och med mobilgardister och angäfvu sina chefer, men lyckligtvis tog disciplinen ut sin rätt, och det ofoget upphörde. Från angifvelsen är det emellertid endast ett kort steg till anklagelsen; mer än en gång uppfordrades de rödaste klubbarne att konstituera sig såsom tribunal för att fälla egna domar, eller såsom appellationsrätter, för att stadfästa eller upphäfva dem som voro fälda af andra. När sålunda till exempel flere klubbar i ett visst distrikt *in contumaciam* dömt »förrädaren» *Bazaine* samt hans medbrottslingar *Canrobert*, *Leboeuf* och *Coffinière* till döden, bekräftade *Belleville*-klubben enhälligt domen, och alla närvarande medborgare uppmanades att med egen hand befordra den till verkställighet. Ofta konstituera sig äfven klubben till hedersdomstol för att skilja mellan ledamöternas ömsesidiga anklagelser, van-

ligen sådana att hafva stått på allt för förtrolig fot med polisen. I klubben *Cour des Miracles* hände sig således att medborgaren S., delegerad från *L'Internationale*, af medborgaren V. angafs att i London hafva varit dömd för stöld och olofligt utgifvit sig såsom ombud för det internationella arbetaresällskapet. Medborgaren S. försvarade sig oförskräckt och påstod i sin tur att medborgaren V., som gifvit sig ut för politisk brottsling, i Belgien undergått tre månaders korrektionsfångelse derföre att han utgifvit osedliga böcker. Klubben utsåg på stående fot en komité, som skulle undersöka sanningen af de ömsesidiga beskyllningarne, inkalla och förhöra de af herrarna S. och V. åberopade vittnena samt derefter så snart som möjligt afgifva utlåtande. Affären uppgjordes emellertid förlikningsvis under hand, och domstolen förklarade båda medborgarne lika oförvitlige. En annan besynnerlig förhandling egde rum i samma klubb i anledning af den på sin tid mycket omtalade bombkonspirationen. Medborgaren A. anklagade medborgaren R., som var invecklad i denna sammansvärjning, derföre att han spelat rolen af uppviglare, och att han i alla händelser hade gjort sig skyldig till ett oförsvarligt fylleri. Styrelsen, som bestod af R:s vänner, protesterade på det lifligaste, och en ung bisittare går i proprie borgen för hans oskuld, men i debattens hetta undfaller honom ett minst sagdt oförsigtigt förtroende. Det är icke sant, utropar han, att medborgaren R. är polisspion: jag kan svara för honom såsom för mig sjelf. Det är icke heller sant att bombsammansvärjningen, i hvilken man beskyller medborgaren R. att hafva spelt rolen af austiftare, var anlagd af polisen. Bombkonspirationen var både anlagd och bekostad af Gustave Flourens. Denna oväntade uppenbarelse förorsakade en obeskriflig bestörtning. Styrelsens ledamöter störta upp ifrån sina platser, tränga sig omkring den obetänksamme talaren och uppmana honom att taga tillbaka hvad han sagt; men det var för sent, hemligheten med tillställningen hade kommit i dagen, och följderna af uppenbarelsen skulle icke uteblifva. Medborgaren R:s oskuld blef emellertid slutligen erkänd af alla parterna. Händelsevis hade presidenten sjelf varit med om konspirationen. Han hade, sade

han, till och med någon tid varit ansedd för en polisspion, hvilket icke borde vara något anstötligt, ty ingen ting är mer öfverensstämmande med den revolutionära traditionen: »1793 voro alla människor misstänkte, och under kejsardömet togo vi hvarandra allesammans för polisspioner». Detta nya förtroende, som meddelades med den mest fullkomliga bonhomie, satte hela klubben i det bästa lynne, hvarunder medborgaren R. lyckades fullständigt rehabilitera sig i det allmänna omdömet. »Man kan väl icke vara en engel heller», anmärkte presidenten, »och något får man väl förlåta den som är en så god republikan».

Bland de meddelanden som hvarje afton i klubbarne gjordes rörande försvarsväsendet var ett slag som förtjenar särskild uppmärksamhet, nemligen alla dessa mångfaldiga uppfinningar, hvilkas upphofsmän ölifvit offer för embetsmannaslentrionen i förening med artilleri- och ingenjööfficerarnes småaktiga yrkesafund. Till en början lånade allmänheten ett ganska tåligt och välvilligt öra åt dessa misskända uppfinnarens klagovisor, men till slut blef detta tålmod missbrukadt. Somliga berättade att de åter uppfunnit den grekiska elden, en annan dedicerade till klubben sin »helvetesraket», med hvilken man kunde förgöra 60,000 preussare i timmen; en tredje bar i alla klubbar omkring sin »handbomb», som man endast behöfde släppa på golfvet för att få hela huset att springa i luften. Denna förklaring, som åtföljdes af mycket upplysande åtbörder, spridde en synbar oro i församlingen, och man skyndade att hänvisa uppfinnaren till barrikadkomitén eller till någon annan klubb. En fjerde framstälde förslag att förgifta vattnet i Seinen, för att beröfva preussarne drickbart vatten, och ännu en annan gaf det rådet att i skogar, som fienden innehade, lössläppa alla de vilda djuren i *Jardin des plantes*. Dertill kom en mängd strategiska kombinationer, genom hvilka man skulle besegra preussarnes taktik och en följd af påhitt att upphäfva belägringen. Dertill behöfde blott byggas en skans under betäckning af forternas kanoner, sedan under den nya skansens eld byggas en längre fram, och så vidare i oändlighet. Derefter behöfde man endast låta nationalgardet göra ett utfall i massa och sprida dess medlemmar såsom tiraljörer öfver hela Frank-

rike. Omsider tröttnade klubbauditorierna vid alla dessa underverk, och blefvo så förskräckta för allt hvad uppfinningar hette, att sällan någon uppfinnare vidare lyckades erhålla ordet. Det var icke blott de misskända snillena som derpå blefvo lidande; man började till och med draga i tvifvel, om det var nog att vara ledamot i artillerikomitén för att kunna gjuta en bakladdningskanon, eller om man genast var en Hoche, en Moreau eller Kléber, så snart man tagit sin examen från Saint-Cyr eller artilleriskolan. Man erkände småningom att slentrianen och inbilskheten hos männen af folket hade en betydlig del i Frankrikes motgångar, och att dess nederlag var en följd deraf att Frankrikes yrkesmän stannat aldeles för långt efter Preussens i den olyckligtvis alltför viktiga del af den menskliga industrien som har förstörelsen till sitt ögonmärke, under det båda länderna höllo jemna steg med hvarandra i allt som angår produktionen. Fransmännen erkänna nu mera sjelfva att man icke kan improvisera segren, utan att man måste länge i förväg bereda den genom tåligt arbete. Denna erfarenhet bör icke gå förlorad för oss, medan vi som bäst öfverlägga om bästa medlen att försäkra oss om ett verkamt försvar. Det är icke nog med »den urgamla svenska tapperheten», lika som det icke var nog med den franska entusiasmen: officerarne måste genom långa studier bildas för att kunna befalla, och soldaten öfvas till att kunna lyda, samt materiel förberedas af sådan beskaffenhet som motsvarar fordringarne i en tid då kriget på en gång blifvit en vetenskap och en industri.

Men vi återvända till klubbarna i Paris. Sedan styrelsen mer eller mindre lätt blifvit sammansatt, och ingifna skrifter af alla slag upplästa, öppnades ändtligen öfverläggningarne för aftonen. Hvarje klubb eger ett visst antal reguliera talare, hvilka hvarje afton taga till ordet; de utgöra sjelfva truppen, eller, som Molinari kallar dem, redaktionen för den talade tidningen. Men det fins äfven tillfälliga talare, simpla amatörer, som försöka sig i ordets svåra konst, eller som kallas till tribunen i följd af något obetänkt utrop; ty klubbarnes publik är mycket sträng mot dem som afbryta ett föredrag och lemna dem endast valet mellan talarstolen och dörren. Det fins

också ett slags ambulatoriska talare, som gå från klubb till klubb för att redogöra för ett föredrag eller för en blott motion, begärligt sökande efter ett litet bifall af de maktogande för dagen. Dräggerna äro mycket omvexlande, ty den svarta fracken och den hvita halsduken höra icke till klubb-etiketten, men likheten mellan hofmannen i går och demokraten i dag är omisskännelig: samma uppmärksamma aktgifvande på herrskapens smak, lynne och fördomar, samma smidiga förmåga att smickra dem. »Verlden håller sina ögon fästade på eder», började en talare i Favié Belleville, och hans auditorium betraktade honom sannolikt med samma angenäma häpnad med hvilken vårt gamla borgarestånd 1848 lyssnade till en högtidstalares försäkran, att Europa i det ögonblicket hade sina ögon fästade på Sveriges borgarestånd. Folket ensamt, utropade en annan, har den företrädesrätten att aldrig misstaga sig. Hvad mer skulle man kunna säga en suverän eller en påfve? Hade väl solmonarken bättre uppfostrade hofmän än haas efterträdare, det suveräna folket i Belleville? På naturlig vältalighet hafva dessa klubb-ordinatorer ingen brist, men olyckligtvis har deras uppfostran icke varit vårdad i motsvarande grad: historien, geografin och sjelfva grammatiken få i klubbarna hvarje afton känbara örfilar. I *Cour des Miracles* lade en afton en talare, som syntes hafva gjort utrikespolitiken till sin hufvudsak, sina åhörare, det suveräna folket, på hjertat att söka Rysslands vänskap. »Förgäten icke», utbrast han, i en professorlig ton, »att det var kejsar *Nikolaus* som år 1815 förhindrade Frankrikes delning». I Foliés-Bergères behandlade man geografin med motsvarande frihet, i det man utmärkte preussarne såsom »ett pack af öbor».

Innehållet svarar mot formen. Utom i några af de mest moderata klubbarna äro alla talarne ense att fordra ett »försvar till det yttersta» och användande af »de revolutionära medlen». Hvari bestå de revolutionära medlen? Det fins sådana af alla möjliga slag, ty de omfatta den yttre och inre politiken, krigskonsten, den politiska ekonomien och finanserna. Det första styrelsen har att göra, sade en talare i Foliés-Bergères-klubben några dagar efter kapitulationen vid Sedan, är att dekretera segren och kung Wilhems afsättning; men

kan väl Hôtel-de-Ville-regeringen, sammansatt som den är af gamla deputerade, som svurit trohet åt kejsaredömet, ega den kraft som fordras för att fatta ett så revolutionärt beslut? Redan allt ifrån första dagen hade de *rättrogne* sina tvifvelsmål derom, och sjelfva Rochefort hade knappast satt foten inom Hôtel de Ville, förr än han redan var misstänkt för *modérantisme*, det vill på vårt språk icke säga moderata tänkesätt, men — en lutning åt det förnuftiga. Emellertid åtnöjde man sig de första dagarne med att öfvervaka styrelsen och sätta herrarne i skydd för »reaktionen» försåt. Man delgaf den hvarje dag polisprefekten *Kératry's* misstänkta uppförande, anmälde de förra polissergeanternas afskyvärda komplotter och slösade på samma gång goda råd på regeringen: man uppfordrade henne att utan dröjsmål påbjuda resning i massa, och Blanqui höll i sin första klubb, uti Centralhallarnes kafé, ordentliga föreläsningar öfver konsten att befästa städer. Enligt Blanqui's åsigt måste man förse hela Paris' befolkning med hackor och spadar och drifva ut dem i massa, för att rundt omkring Paris improvisera befästningar »à la Totleben». Detta råd kunde vara godt, fastän det icke var så lätt att följa, men Blanqui medgaf hvarken invändningar eller uppskof, och detta är ett af de mest betecknande dragen i klubbarnes opposition. Man fordrade äfven i Blanqui's klubb, att regeringen skulle sätta sig i besittning af samtliga lifsmedlen och fördela dem i lika lotter på hela befolkningen; man yrkade på konfiskation af bonapartisternas och förrädarnes egendom, omedelbart införlifvande i armén af alla prestseminarister, afsättning af alla generaler och deras ersättande med »folkets barn», samt afsändandet af kommissarier till departementen. Om försvarsregeringen vägrade att gå in på allt detta, hvad borde man deraf sluta? Jo, att regeringen enligt Blanqui's uttryck »bestod af fånar och förrädare», och man kan lätt gissa till det följande. Trots all den undfallenhet regeringen bemödade sig att visa dessa sina förfärliga vänner och rådgifvare, var brytningen mellan klubbarnes regering och Hôtel-de-Ville-regeringen fullbordad redan vid belägringens början, och i alla klubbarne började man vid denna tid att ropa på kommunen. Den till kommunens för-

del öppnade kampanjen slöt för den gången, såsom man erinrar sig, med uppskottsöket den 31 Oktober, och dermed var satt punkt för den demagogiska propagandan uti klubbarne; men efter några dagar hade man repat sig, och händelserna efter fredsslutet visade huru rätt hr *Jules Allix* hade, när han i Favié-Belleville förklarade, att partiet icke var afväpnadt, och att det skulle taga en lysande hämd för nederlaget den 31 Oktober.

Den 18 Mars detta år var hämden fullkomnad, och den hade vunnit på uppskottsöket. Det såg ut som om man redan då förutsåg en sådan utgång. Några af Belleville-talarne lyckönskade folket att det misslyckades den 31 Oktober. »Vi voro allt för medgörliga och lättrogna den tiden», sade en af dessa patrioter i slutet af November; »vi hade då icke gjort allt hvad som hade varit behöfligt, men i dag skola vi göra det. Hvad som vi behöfva, medborgare, är ett 1793. Nå väl: 93 skall komma: varen visse derom: vi skola åter finna män sådana som Robespierre och Marat». Om vi nu mera höra föga talas om klubbarne, så är det derföre att kommunen sjelf är en klubb, det vill säga en minoritet, som i besittning af makten »genom revolutionära medel» handlar såsom om ingen majoritet finnes, på samma gång den förtrycker alla vanmäktigare minoriteter. »Revolutionens» frihet, så dyr för alla Belleville-hjertan, är ingenting annat än friheten att vända upp och ned på ett gifvet samhällstillstånd, så att det som var nederst för en tid kommer att blifva öfverst, och det fåtal som då beherrs situationen kallas »folket», ehuru en sådan minoritetsregering oupphörligt kompletterar sig sjelf och på alla möjliga sätt utestänger majoritetens inflytande på angelägenheterna. Molinari omtalar ett intressant exempel på denna tendens att göra insurrektion mot den regering man sjelf valt. Försvarsregeringen hade under belägringen förbjudit uppspikandet af plakater eller tidningar på offentliga platser; klubbarne protesterade mot denna kränkning af en oförytterlig rättighet, och en afton i *Ecole de Médecine* föreslogs det att klubben skulle trotsa regeringen, genom att offentligen anslå en protest mot förbudet af dylika anslag. En talare, som hade mer förnuft än de öfriga och icke så litet mod, visade att friheten

bestod i att lyda de lagar man frivilligt underkastat sig och de personers anordningar man frivilligt utvalt, att majoritetens välde var oundgängligt för republikens bestånd, och att denna styrelseform icke kunde upprätthållas, om, hvarje gång en styrelseåtgärd misshagade minoriteten, denna undandrog sig att lyda och satte sig i opposition emot lagen. Församlingen gaf på det ljudligaste sitt bifall till kända, och först sedan de stormande yttringarne deraf något lugnat sig, kunde den nästan enhälligt votera ansländet af ett plakat med protest mot förbudet mot anslående af plakater.

Så helig är för fransmän olydnadens rätt, i de minsta småsaker liksom i det stora. Hela tillställningen med paris-kommunen är ingenting annat än en kolossal olydnad mot en af majoriteten utsedd representation och regering, liksom 1792

och 93 års kommun mot lagstiftande församlingen och konventet. Men den nu varande kommunen har gått ett betydligt steg längre, i det den gjort insurrektionen permanent, på samma gång den i viss mån kan anses mindre tillräknelig; ty 1871 års paris-kommun är ett barn af den kosmopolitiska revolutionen, ett försök i stort att förverkliga alla världens kommunistiska och socialistiska drömmar. Fenier, garibaldister, polska revolutionshjeltar, belgiska och engelska medlemmar af L'internationale, fiktjufvarne, som så plötsligt försvunnit från den britiska hufvudstaden, och ett par tiotusental af Frankrikes egna, ur fängelserna lössläpta gröfsta brottslingar, sådant är det sällskap som, rikt uppbladdt med alla nationaliteters afskum, i detta ögonblick under Paris-kommunens röda fana kämpar mot den lagliga samhällsordningen.

Strödda underrättelser.

Språk och musik i naturen.

Djurens musik och språk blir dock alltid »sänger utan ord», ehuru, såsom vi framhållit, ganska uttrycksfulla. Låt oss anförä ett klassiskt exempel ur Homerus på hundsvansens värtalighet. Förgäten af alla som han älskat och som älskat honom, nästan bortglömd af gudinnan Athene till och med, vände den mångbevandrade Odysseus tillbaka till sin ö, Ithaka, och vankade obekant, tiggande och förskjuten bland sin Penelopes oförskämda friare. Ingen anar i honom den som en gång var gudarnes älskling och grekernes mäktige fältherre; men då han i hofvet talar till Eumäus hör hans numera lame och aftärde älsklingshund Argus sin herres röst och igenkänner honom derpå han, hunden, och ingen annan. Han skulle vilja resa sig och helsa honom såsom fordom med uppsluppen ysterhet, gladt skällande och höga språng. Men han har blifvit gammal och en krympling. Hans kropp vägrar att lyda hjertats bud; blott med svansen kan han ännu vifta, under det han tillgifvet sliker den hand som smeker honom. Medan Odysseus torkar en tår ur ögat och går ut ur salen, lägger sig den af glädje uppfylde hunden ned och dör.

En hvar känner syrsan. Hon är stum och gör sin enformiga musik genom snabba svängningar med elastiska hudflikar mellan vingarne. Denna musik är i syrnerhet högljudd och liflig i hjertats angelägenheter, ty kärleken förmår förskaffa till och med de minst begåfvade språklösa djur en ljuf värtalighet. Swift, den gamle engelske satirikern, har efterlemnadt en humoristisk skildring af den kärleksdeklamerande skalbaggen som kallas för dödsuret. Den lilla enstöringen erfar en ljuf längtan i sin ensamma cell, men har intet spår till språkorgan. Huru skall han nu kunna gifva sitt hjerta luft och väcka en likaledes ensam, kanhända på långt afstånd boende honas medlidande med sitt hjertas tillstånd? Jo han hugger obarmhertigt och oafåtligt med hela styrkan af sin bepansrade kropp mot väggen, så att ljudet genomtränger det gamla trädet och hos den vidskepliga uppväcker döds- men hos honan kärlekstankar. Finnas andra ensamma hanar i bjelkarne, så börja äfven de stöta hufvudet i väggen, så att honan kan välja hvem hon vill räcka sin hand. Giftermålskandidaterna äro svartsjuka på hvarandra och tänka måhända att den som minst skonar sitt hufvud kan vara säkrast

om bönhörelse, och hamra därför på mot väggen, så att man måste undra huru det är dem möjligt att utvärda dermed. Men hvad gör icke äfven människan i ungdomen för kärlek, liksom senare för penningar! — Den som för öfrigt hädanefter varma Maj och Juninätter soffer i närheten af maskstungna möbler och väggar behöfver icke oroa sig, ty han vet nu, att detta pickande icke betyder död utan lif och kärlek.

Fjärilarne synas med sina brokiga vingor blott kunna tala ett slags blomsterspråk. Men Darwin har i Sydamerika iakttagit sådana fladdrande varelser på kärleksjagt, hvilka gåfvo ifrån sig ett på långt håll förnimbart ljud. Hanarne ha nemligen en liten trumma under det första vingparet och kalla med densamma på honorna. Alltså tjena trummorna, hvilka bland människorna äro ett bullrande redemedel till förstörelsens arbete och till helledöden, i detta fall såsom ett instrument för kärlekens ljufva musik. Den eldfärgade snixfjärilen har en verklig röst, och då han tages till fånga, låter han höra ett sakta jemrande.

Bland de såsom fullkomligt stumma ansedda djuren har kräftan en förnimbar förargad ton, då hon blir tillfångatagen. Äfven säges hon under Junisolens varma strålar på eftermiddagarne sakta gnola en liten sång, men, utan förtroende till sin musikaliska talent, genast tystna så snart hon hör ett främmande ljud, hvadan det är svårt att komma åt att lyssna på henne. Såsom ännu stummare äro fiskarne ansedda, ehuru äfven slag af dem finnes, hvilka gifva ifrån sig ljud, som äro förnimbara för våra öron, t. ex. Armadon i Sydamerika, Trumfisken och Sjöskorpionen. Aristoteles, som eljest icke var böjd för att sätta ihop fabler, berättar om en delfin som, då han blef fången, skrek så högt, att tusentals andra delfiner summo till stranden och glada i hågen åter begåfvo sig derifrån, då den fångne lemnades tillbaka åt dem.

Grodor äro riktiga musikanter, ehuru icke för våra öron. De ha en försångare eller kantor, sjunga metodiskt och, enligt åsigtan hos en mohamedansk sekt, hvilken satt dem bland sina helgon, äfven med känsla. Löfgrodan i Paramaibo, liksom den vanliga vid Wolga och Kaspiska hafvet, uppföra ofta sådana korsånger, att på

milsvid omkrets hvarje annat ljud förqväfves. För familjeangelägenheter ha de särskilda ljud. I Sydamerika sitta ofta vissa löfgrodor på vattenväxterna och sjunga med bestämda harmoniska mellantoner.

Äfven växter och till och med stenar föra ett slags hörbart lif. Den döda stenen, som förstorar sig genom kristallisation och bygges genom tillsatser utifrån dels på mekanisk, dels på kemisk väg, måste, just därför, på ett eller annat sätt vara förnimbar genom ljud. Gräset måste, det är icke blott ett uttryckssätt, »växa så att det höres», jernet rosta på ett hörbart sätt. I grässträet stiga himmelska krafter upp och neder och räcka hvarandra den gyllene kärleksbågaren. Jern- och syreatomerna, hvilka lösrycka sig ur sina element för att förena sig till en ny innerlig förbindelse, äro i en beständig ganska passionerad rörelse för att bilda den obehagliga rosten.

Många kemiska föreningar bildas med en så fruktansvärd hastighet och kraft, att de i tillräcklig mängd och under behöfligt motstånd framkalla ett dån som öfverträffar kanonens. Men allt som gifver knall ifrån sig, som exploderar, är kemisk skilsmessa, efterföljd af ny innerlig förening. Det är puskslag i naturens eviga, för oss till största delen stumma musik. Allt lefver och rör sig och är därför också verksam deltagare i sferernas oupphörligt ljudande musik — allt ifrån solen deruppe ända ned till aftondaggens små klot, af hvilka det erfordras flere millioner för att bilda en liten i morgonsolen glänsande daggdroppe.

Omfånget af för oss hörbara toner omfattar $8\frac{1}{2}$ oktaver, således en mycket liten skala. Minst 8 och högst 2,400 ljudvågor i sekunden utgöra gränserna för de toner som vårt öra kan uppfatta. Men deraf följer icke att ej 4 eller 6 eller 2,500 eller 250,000 tonvågor i sekunden skulle kunna vara hörbara: saken är blott den, att vi icke ega något organ därför, liksom de döfva icke kunna höra de toner som mest tjusa oss. Att våra örons uppfattning icke räcker högre eller lägre än vi nyss uppgifvit, kan blott anses såsom en döfhet för dessa högre eller lägre tonregioner. Vi anmärka blott i förbigående att, liksom våra sinnen för öfrigt, så kunna äfven våra öron utbildas till en hög grad af

känslighet. Det vanliga klappandet på det menckliga örats trumbinna angifver halftva tonen såsom den minsta musikaliska skillnaden emellan ljud; men många musikaliskt utbildade personer ha bevisat att mellan halftonen kunna uppfattas ännu flere intervaller.

Måhända lemna ljust, som går nära en million hastigare än ljudvågen, den högsta musik i universum. Men till förnimmande af denna, ha vi, i stället för öron, fått ögon. Det är med dem vi uppfatta »sferernas harmoni», ljudet af »tidens susande väfstol». Vi uppfatta dem ej så innerligt som vi uppfatta ljudets fenomen; men om vi också blott på afstånd få lyssna till den stora världskonserter, så få vi trösta oss deröfver, ty hvilken outtömlig källa till fröjder brusar och darrar ej till oss i toner från naturen, om vi äfven aldeles se bort från tondiktarnes skapelser, allt ifrån Orfeus till Verdi's, och från den ännu mera gripande tondiktkonst ibland oss som finner sitt uttryck på modrens, på den älskades och på barnets läppar!

En stor herre. I närheten af Edinburgh ligga ruinerna af ett slott, Roslin Castle, vida beryktadt för sitt natursköna läge. På detta herrskade fordom en normandisk familj vid namn St Clair. En af dennas medlemmar, Henrik, blef år 1094 af norske konungen Hákan utnämnd till laird af Orkney och från denna tid steg denna familj med en glans som nästan saknade like. Så berättar familjens historieskrifvare om dennes sonson, Wilhelm, som lefde på Jakob I:s och Jakob II:s tider: »Staden Roslin blef ganska betydlig tillfölje af det stora antal besökande af alla stånd och åldrar som infunno sig för att uppvakta herren af Roslin Castle. Han höll stort hof och serverades vid sitt bord på guld- och silfverfat. Lord Dord Dirleton var hans hofmästare, lord Borthwick hans pokalbärare och lord Fleming hans förskärare. Då någon af dessa voro frånvarande, hade de extraordinarier i sitt ställe — äfven dessa lordar, ehuru af lägre rang — nemligen lairden af Drumlanrig, Tweedie, laird af Drumelisse och Sondiland, laird af Calder. Salarne och de öfriga rummen på Roslin Castle voro rikt prydda med broderade tapeter. Wilhelms gemål, Eliza-

beth Douglas, uppassades af sju tiofyra ädla damer, af hvilka femtiotre voro döttrar af högre adelsmän, alla klädda i silke och sammet med sina guldkedjor och andra prydnader. Hon åtföljdes på alla sina resor af tvåhundra ridande gentlemän, och i fall mörkret hade inbrutit då hon besökte Edinburgh, så buros åttio brinnaude facklor framför henne tills hon anlände till sin bostad vid Blackfriars Wynd.»

Då sedermera 1471 Orkneyöarne gingo öfver till skotska kronan förvandlades titeln earl af Orkney till earl af Caithness. Denna earlfamilj lever ännu i Skotland, ehuru förmodligen icke med så stor prakt som på den tiden.

Intrycket af en världsexposition.

Den berömda författaren *Louis Reibaud*, skref under världsexpositionen i Paris 1867: »Hvad som mest frapperar mig af allt detta är icke människans makt utan omåttligheten af hennes behof. Då man en hel dag klifvit fram och åter i detta omåttliga palats, gjort upptäcksresor i dess vidlyftiga galerier och vandrat sig väl trött både till kropp och själ, återstår en enda redig tanke, som beherrskar alla de öfriga, och denna tanke är den cyniske filosofens utrop i Athen: »hvilken massa af saker som jag icke behöfver».

Innehåll:

	Sid.
Medel att fylla statsbehofven	289.
Riksbankens Enriksdalerssedlar	296.
De parisiska klubbarna under belägringen	296.
Strödda underrättelser:	
Språk och musik i naturen m. m	302.

Anmälan.

Prenumeration å **Samtiden** kan ske på postkontoren, hos bokhandlarna och i Stockholm på utdelningsställena för tidningar. Priset för $\frac{3}{4}$ år 7 rdr 50 öre, halfår 5: 50, kvartal 3 rdr, postarvodet för landsortsprenumeranter inberäknadt.

OBS. *Alla meddelanden rörande Veckoskriften ställas till Expeditionen af Samtiden, N:o 28 Norra Smedjegatan, kontoret 1 tr. upp.*